

Р. В. Павелків
О. П. Цигипало

Навчальний
посібник

Дитяча психологія

ам!
альма
серія
матер

- Загальні засади дитячої психології
- Психологічні особливості дитини у фазі новонародженості, немовлячому і ранньому віці
- Психологічна характеристика діяльності дитини у дошкільному віці
- Розвиток пізнавальних процесів дошкільника
- Емоційно-вольова сфера у дошкільному дитинстві
- Формування особистості дошкільника

Серію засновано
в 1999 році

ам
альма
матер

Р. В. Павелків
О. П. Цигипало

Дитяча психологія

Навчальний посібник

Київ
«Академвидав»
2010

ББК 88
П12

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(Лист №1.4/18—Г—1862 від 01.11.2007 р.)

У посібнику розкрито сутність, основні засади, методи дитячої психології та її значення в діяльності вихователя дошкільного навчального закладу. З урахуванням закономірностей психічного розвитку висвітлено основні психічні процеси, які обумовлюють життєдіяльність дитини на різних етапах дошкільного періоду, становлення її як особистості, вікові новоутворення, кризи і шляхи їх подолання. Пізнавальну і практичну цінність має викладена в ньому інформація про психологічну готовність дитини до школи, методи формування її у різних видах діяльності.

Для студентів вищих навчальних закладів. Прислужиться вихователям дошкільних навчальних закладів, батькам, усім, хто цікавиться особливостями психічного розвитку дитини.

Рецензенти:

доктор психологічних наук, професор,
дійсний член АПН України *А. М. Богуш*;
доктор психологічних наук, професор *Ж. П. Вірна*;
кандидат педагогічних наук, професор *Т. І. Поніманська*

Зміст

1. Загальні засади дитячої психології	1.1. Сутність дитячої психології	9
	Дитяча психологія у системі гуманітарних наук	11
	Роль дитячої психології у діяльності вихователя дошкільного навчального закладу	13
	1.2. Методологія і методи дитячої психології	
	Методологічні принципи вивчення психіки дитини	14
	Методи науково-психологічного вивчення дітей	16
	Застосування методів дослідження вихователем дошкільного навчального закладу	31
	1.3. Сутність і закономірності психічного розвитку дитини	
	Роль біологічних і соціальних факторів у психічному розвитку дитини	34
	Основні закономірності психічного розвитку	43
	Діяльність як детермінанта психічного розвитку дитини	46
	Роль навчання у психічному розвитку дошкільника	51
	Засади періодизації психічного розвитку дітей дошкільного віку	57

Періоди психічного розвитку
у дитячому віці
Індивідуально-психологічні
відмінності дітей

2. Психологічні
особливості
дитини у фазі
новонародженості,
немовлячому
і ранньому віці

2.1. Психічний розвиток дитини
у фазі новонародженості
Особливості психічного розвитку
новонародженого
Криза новонародженості

2.2. Немовлячий вік і його особливості
Загальна характеристика
психічного розвитку немовлят
Роль рухової активності
у психічному розвитку дитини
Мовленнєвий розвиток немовляти
Когнітивний розвиток дитини
першого року життя
Передумови формування
особистості дитини
Криза першого року життя

2.3. Особливості психічного розвитку
дітей раннього віку
Ранній вік і його значення
у подальшому розвитку дитини
Формування предметної діяльності
у ранньому дитинстві
Зародження нових видів діяльності
у ранньому дитинстві
Розвиток спілкування з дорослими
і однолітками
Розвиток мовлення дитини
раннього віку
Новоутворення пізнавальної сфери
у період раннього дитинства
Передумови формування особистості
у ранньому дитинстві
Криза трьох років

3. Психологічна
характеристика
діяльності дитини
у дошкільному віці

3.1. Гра як провідна діяльність дітей
дошкільного віку
Соціальна ситуація розвитку
у дошкільному віці
Загальна характеристика ігрової
діяльності дошкільника
Роль дорослих у розвитку ігрової
діяльності дошкільника
Види ігрової діяльності дошкільника
і їх роль у психічному розвитку

63	Види іграшок і їх вплив на психічний розвиток дитини дошкільного віку	171
65	3.2. Продуктивні види діяльності дошкільника	173
71	Розвиток зображувальної діяльності у дошкільному віці	174
74	Вплив зображувальної діяльності на психічний розвиток дошкільників	182
81	Конструктивна діяльність дошкільника	183
83	3.3. Трудова діяльність дитини дошкільного віку	187
91	Формування психологічних передумов трудової діяльності дошкільника	189
97	Становлення трудової діяльності дошкільників	191
100	Особливості уявлень дошкільників про працю дорослих	193
107	Вплив трудової діяльності на психічний розвиток дошкільника	195
109	3.4. Становлення навчальної діяльності у дошкільному віці	197
111	Психологічні передумови формування навчальної діяльності у дошкільному віці	199
112	Умови розвитку навчальної діяльності дітей дошкільного віку	202
117	Основні рівні розвитку і готовність дошкільника до навчання	204
122	3.5. Спілкування дитини з дорослими і однолітками	206
126	Особливості спілкування дитини з дорослими	207
128	Розвиток форм спілкування у дошкільному закладі	208
133	Особливості спілкування дитини з батьками	211
144	Специфіка спілкування дитини з вихователем	213
151	Педагогічне спілкування із дошкільниками	215
154	Форми спілкування дошкільників з однолітками	216
155	Конфлікти між дітьми і їх причини	218
156	4. Розвиток пізнавальних процесів дошкільника	
164	4.1. Особливості уваги дітей дошкільного віку	221
166	Функції уваги у дошкільників	222
	Мимовільна увага і умови її розвитку у дошкільному віці	224

Довільна увага дитини
дошкільного віку і умови її формування

Післядовільна увага дошкільників

Розвиток властивостей уваги
у дошкільному віці

Шляхи і засоби організування
і підтримання уваги дошкільників

4.2. Мовлення і його розвиток
у дошкільному віці

Розвиток лексичного запасу
і граматичної будови мовлення дітей
дошкільного віку

Розвиток звукового і синтаксичного
аспектів мовлення. Усвідомлення
дошкільниками звукового складу слова

Усвідомлення дошкільниками
словникового складу мови

Функції мовлення дошкільників

4.3. Сенсорний розвиток дошкільників

Розвиток основних видів відчуття
у дошкільному віці

Психологічні основи
сенсорного розвитку дошкільників

Розвиток сенсорних еталонів
у дошкільників

Розвиток у дошкільників
дій сприймання

4.4. Мислення і його види
у дошкільному віці

Загальна характеристика
мислення дошкільників

Мислення і діяльність дошкільників

Керівництво розвитком мислення дітей

4.5. Розвиток пам'яті дітей
дошкільного віку

Мимовільна пам'ять дошкільників
і умови її розвитку

Довільна пам'ять і етапи її розвитку
у дошкільному віці

Формування елементів логічної і інших
видів пам'яті у дошкільному дитинстві

Управління розвитком пам'яті дітей
дошкільного віку

4.6. Формування уяви
у період дошкільного дитинства

Особливості уяви дошкільника

		Розвиток видів уяви у дошкільників	295
225		Розвиток операцій уяви	
228		у дошкільному віці	298
		Розвиток функцій уяви у дошкільників	299
229		Управління розвитком уяви дітей	301
232	Б. Емоційно-вольова сфера у дошкільному дитинстві	5.1. Особливості емоцій і почуттів у дошкільному віці	308
233		Розвиток почуттів у дошкільному віці	310
		Емоційні порушення у дошкільників	315
234		5.2. Воля і її роль у поведінці дитини	319
		Особливості розвитку вольових дій дошкільників	320
236		Встановлення відношень між метою дій і їх мотивами	322
238		Посилення регулювальної ролі мовлення у виконанні дій	324
240		Особистісний аспект розвитку волі дошкільників	325
246		Управління розвитком волі у дошкільників	327
248	Б. Формування особистості дошкільника	6.1. Умови розвитку особистості дитини дошкільного віку	331
251		Вплив дорослих на розвиток особистості дошкільника	332
254		Роль однолітків у розвитку особистості дитини	335
265		Психологічні основи статевого виховання дошкільників	337
266		Діяльність і розвиток особистості дошкільника	341
279		6.2. Розвиток мотиваційної сфери і формування самосвідомості дитини у дошкільному віці	
281		Загальна характеристика мотивів поведінки дитини	343
283		Роль гри у розвитку мотиваційної сфери дошкільника	350
286		Самосвідомість і самооцінка дошкільника	351
288		Управління розвитком самосвідомості у дошкільників	358
291		6.3. Моральне становлення особистості дошкільника	361
293		Умови морального розвитку особистості дитини	364

Розвиток моральної поведінки
у дошкільному віці
Причини негативних особистісних
утворень у дошкільників
Емоційне благополуччя дитини у групі

6.4. Темперамент і характер дитини дошкільного віку

Вікові особливості виникнення
і прояву різних властивостей
темпераменту дошкільників

Співвідношення спадкового
і набутого у темпераменті дитини

Психологічні особливості дітей
різних типів темпераменту

Прояв властивостей темпераменту
у навчально-виховній роботі
з дошкільниками

Характер дитини

6.5. Розвиток здібностей у дошкільному віці

Пізнавальні здібності дошкільників

Практичні здібності дошкільників

Спеціальні здібності дошкільників

Вивчення здібностей дитини

Умови розвитку здібностей
у дошкільному віці

Робота з обдарованими дошкільниками

6.6. Психологічна готовність дитини до школи

Криза шести-семи років

Формування нової внутрішньої позиції
Розвиток особистості

у старшому дошкільному віці

Мотиваційна готовність
дитини до школи

Емоційно-вольова готовність
дитини до школи

Розумова готовність дитини до школи

Соціально-психологічна готовність
дитини до школи

Формування психологічної готовності
до школи у різних видах діяльності

Короткий термінологічний словник

Література